

MIŠLJENJA

ČOVJEK, PRIRODA I BOG (Odnos prema svijetu, okolini i životu)

Matjaž Puc

„Svjetlo istinsko koje prosvjetljuje svakog čovjeka dođe na svijet; bijaše na svijetu i svijet po njemu posta i svijet ga ne upozna. K svojim dođe i njegovi ga ne primiše. A onima koji ga primiše podade moć da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime, koji su rođeni ne od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego – od Boga“ (Iv 1,9–13).

Neka ovaj odlomak iz uvoda u Ivanovo evanđelje bude moto mog razmišljanja, jer nekako osjećam da je u ovim riječima skriveno pravilo cijeloga našeg odnosa prema svijetu, dakle *mog* ljudskog odnosa prema van, mojoj okolini, i recimo prema unutra, prema Bogu. Zašto upotrebljavam riječi prema van i prema unutra? Samo zato jer kao živo biće imam osjećaj da gledam, slušam, pipam, kušam i njušim svijet koji je izvan mene – a odnos prema svom Bogu doživljam prije svega kao odnos prema nadčulnome, koji mogu doživjeti samo u samome sebi, dakle negdje unutar sebe.

Tvrdim da su ova dva odnosa u nekom razmjeru, da se mijenjaju, da su u dinamičnom kretanju, ukratko da nisu nikada nešto statično. Usred ovoga vani i unutra lebdi moja *savjest*, koja je opet umnožak i rezultat mnogočega: mojih odaziva okolini, mojih osjećanja, nagonskih težnji, mog misaonog procesa, znanja... Svijest shvaćam kao neku dinamičnu opnu koja

se njiše, točku dodira između poznatog izvanjskog i nepoznatog unutrašnjeg. Unutrašnje nepoznato nije nažalost samo ono u što vjerujem, Bog, već još mnogo drugoga, moje nesvjesno, ogromna riznica zaboravljenih uspomena, potisnutih želja i itekako jakih nagona – za samo očuvanjem, nastavljanjem vrste, onih koji nas čine tako sebičnima.

Svakako sebe doživljam kao vrlo sebično biće, sve izvanjsko i unutrašnje prolazi kroz mene i tu svijest shvaćam kao samoga sebe, kao svoje Ja, i ništa na svijetu nije istinitije i realnije nego sam ja sam.

I odnos prema vani i prema unutra gradiću iz toga Ja, te neshvatljive opne savjesti. Ta svijest je istinski nešto tajanstveno, sposobna je učiniti silovite preskoke i stanja, zovemo ih stanja svijesti prema van i prema unutra. Naša se svijest stvarno može usmjeriti na sve što je stvarno moguće. Prije svega se usmjerava prema vani, jer naša osjetila nisu drugo no nekakve antene prema van, u materijalni svijet, koje neprestalno šalju podražaje moždanim centrima koji ih odgonetaju, čitaju i vrednuju. Ujedno iz mog nesvjesnog pristižu dodatne informacije, često čak niti ne do same svijesti, nego se sve događa još uvijek u nesvjesnom. Svijest se može odmarati negdje drugdje, baviti se drugim poslovima, svaki trenutak spremna da se uključi u

proces obavještanja, ukoliko dođe do nepredviđenog.

Mogli bismo reći da smo kao ljudska bića sudbinski i tragično privezani, doslovce usidreni prema van, da je naša svijest najviše vremena samo sluga obavijestima izvanjske okoline i naše nesvjesno uglavnom je samo skladište podataka koje dobijamo izvana. Naša tijela, u kojima nesumnjivo postojimo s našom svijesti od začeca do prestanka njihovih životnih funkcija, sto-postotno su iz materije, dakle iz tvari koju crpimo kao i druga biološka bića na ovoj planeti iz svoje okoline. Mukotrпно je to skupljanje, hranjenje energijom i obnavljanje, sve od trenutka kad je to tijelo, iz dvije stanice, muške i ženske, koje su nam darovali roditelji, započelo svoj rast u jednoj samoj stanici, punoj bogatih genetskih podataka. Iz ovoga, ukoliko mu se nešto ne ispriječi na putu, nastaje jedinstveno tijelo bilijuna stanica, svaka sa svojom precizno određenom ulogom, ali je ujedno svakoj potreban stalni dotok energije i obnavljanja. Čudesan i nekoliko milijardi dug put jedinstavnog bića koje se prije nekoliko milijardi godina pojavilo na Zemlji! Taj put nije nikada bio prekinut. Bezbroj je puta doduše bio opet nakratko potisnut na jednu stanicu, no opet bogatiju za nove obavijesti. Mogli bismo reći da je Stvoritelj već u prvu stanicu na ovoj planeti položio svu njenu budućnost, svo znanje o tome da će služiti i vrhu stvoriteljstva, Čovjeku, kad dođe vrijeme... Jesam li ja ovo tijelo, mislim, jesmo li ja i moje tijelo jedno te isto? Jesam li ja dakle to tijelo, staro nekoliko milijardi godina, i sada, kako strašno i tajanstveno, moram konačno umrijeti? Ako razmišljam okrenut prema vani, u materijalni svijet, morao bih skoro potvrditi da je tako. Postoji li uopće nešto drugo osim ovog svijeta? Ta drugo ne mogu ni spoznati, pa čak niti ne znam jesu li te spoznaje istinite ili je to samo nekakav dogovor mojih vlastitih moždanih središta, jer i sam znam koliko su moja osjetila siromašna i ograničena.

No prije svega dobro osjećam da su moje tijelo i njegova osjetila krhki, ranjivi, da se raspadaju, te da će nužno jednog dana morati zamrijeti. Gdje je rješenje? U znanosti? No i najsvremenija znanost uči nas da iza brzine svjetlosti nema ničega što bi se moglo spaziti, a ovaj

svemir je kao nekakva vreća u kojoj, doduše, možemo prilično spoznati zakonitosti, najmanje dijelove i antidijelove, najnježnije valove i zračenja; možemo čak razumjeti da se svemir širi već petnaest i više milijardi godina (tko si može predočiti to razdoblje?), da je zato određeno zakonu entropije i da stoga ne možemo očuvati energiju, te da je ona ograničena. Kao što je svemir zatvoren sustav, za koji se samo možemo nadati da će se nakon nekog razdoblja širenja ponovo početi sužavati, još je zatvoreniji sustav života, odnosno biološki život u ekosustavima na našoj planeti. Ekosustavi su nekakvi otočići koji se u sveopćem raspadu odupiru očuvanjem energije, razmnožavanjem protiv smrti, gradnjom protiv rušenja. Mogli bismo reći da je život na Zemlji nekakvo čudo u svemiru, stvar koja ne podliježe zakonima entropije, koji su ipak osnovni zakoni svemira; nekakav red u kaosu, stran predmet u našem svemiru, posjetioci iz tuđeg svemira, koji tvrdoglavo ustraju, iako im to ponekad, a posebno u zadnje vrijeme, ne ide od ruke.

Kako naša svijest, okrenuta prema van shvaća ovaj svijet, ovu okolinu, ovaj svemir? Kao nešto čudno, zanosno, zadovoljavajuće? Nažalost, ne! A gore smo rekli da nam se čini da smo u cijelosti samo iz materije ovog svemira. Kad bismo bili djeca ocog svijeta, samo ovog svijeta, bili bismo ipak ovom svijetu potpuno prilagođeni, živjeli bismo u skladu s njim i bili bismo barem relativno sretni... Pa ipak to nije tako. Ovaj svijet shvaćamo kao nešto naporno i teško, kao stalnu borbu, kao da je podijeljen na dvije polovice, na lijevu i desnu, na gore i dolje (i kako nas jako vuče na dolje!), na dan i noć, na hladno i vruće, na dobro i zlo, na život i smrt. Naša svijest, jedna svijest, drhti i krivi se pod težinom međusobno tako različitih obavijesti, stalno je razapeta između jednog i drugog pola. No ti se polovi ubrzo otkriju kao relativni. Što je dan? Strana planete obasjana sunčevom svjetlošću. Što je noć? Nedostatak svjetlosti. Što je dobro? Ono što mi ne škodi, što mi koristi. Što je dakle zlo? Ono što me ugrožava? Bolest? Smrt? Moj bližnji? Oskudica dobrog, dakle oskudica onoga što mi koristi. A što mi koristi? Skupljanje bogatstava ovoga svijeta, što mi daje sigurnost i produžava mi ži-

vot, ili barem mojoj obitelji, mojoj skupini, mom narodu. No zar moja sebičnost, koja može biti pomnožena sebičnošću drugih ljudi, ne prouzročuje zlo drugim bićima? Gdje je smisao tog truda, postojanja u svijetu, koji nam unatoč kratkim ukradenim sretnim trenucima ne nudi ništa drugo osim težine spoznaje da je sve taština i otežanje duha, kao što kaže Propovjednik u Starom zavjetu. Ako ne moramo trpjeti i ne gledamo trpljenja drugih, možemo se zavaravati, no kad dođe trpljenje, kad nam se svijest lomi od *naše*, samo naše i ni od koga drugoga boli, tada ovaj svijet istinski shvaćam kao izgnanstvo, dolinu suza prognanih Adamovih potomaka.

I odnos čovjeka i čovječanstva prema njegovoj prirodnoj okolini sličan je ovome. Prirodu i njene izvore već smo davno podijelili na korisne i nekorisne, a između možda ima nešto prostora za „nekorisno ali lijepo“. Uzimamo iz nje, crpimo energiju kao da su izvori vječni. Druga su nam živa bića izvor prehrane ili ih kao štetočine i nepotrebne uništavamo. Gotovo da smo si izgradili kulu babilonsku, ali smo pred planetarnom ekološkom katastrofom, pred razdobljem vlastitog uništenja, izumiranja života bića koja izviru iz pra-stanice, borke protiv entropije. I ovo je taština i otežanje duha.

U svijetu izvana ne nalazim rješenja, unatoč svim mojim nastojanjima, pa bilo to skupljanje bogatstva, užitaka, znanja ili nešto drugo, unatoč mojoj sebičnoj želji. Jedina su nada možda moji potomci — no kakve im mogućnosti dajem ako im uništim životnu okolinu? Mogu pokušati mijenjati društveni red revolucijama ili drugim političkim sredstvima, parlamentarnom demokracijom naprimjer. A da li zakoni i njihovo prisilno primjenjivanje rješavaju moj osnovni problem i problem svakog čovjeka na ovom svijetu — živjeti dobro i sretno, u skladu s okolinom? Bez bolesti, bolova, muka i smrti?

Gdje je ona istinska „svjetlost, po kojoj je cijeli svijet nastao, pa je zato njegova vlasnica i gospodarica“? Da li ju se može spoznati u ovome svijetu koji je vani? Ne. Pa krenimo sada unutra, jedinu preostalu mogućnost, iako nas je strah da bježimo od svijeta i da je ni tamo nećemo naći...

Možemo li ugasiti svih pet osjetila, a da ne

umremo? Naravno. Zatvorimo oči, začepimo uši, namjestimo se što udobnije da nas ne ometaju druga osjetila, negdje u mirnom tihom kutu, najbolje sami u svojoj sobi, potajno. Tako ćemo načas prekinuti izvanjska „sidra“ i ustanoviti da naša svijest počiva zapravo na misaonom procesu, sada, doduše, neuznemiravanom izvanjskim podražajima, no moždani su tokovi nevjerojatno uporan i dosadan komentator. Uskoro nam je jasno da se radi o neprekidnom tijeku misli, kruženju, ponavljanju, razmišljanju o svemu mogućem, pametnom i najčešće nerazumno; glasno klopotanje koje je nemoguće zaustaviti. Ipak, ponekad ga zaustave tek izvanjska osjetila, usredotočen pogled, pažljivo slušanje, užitak, bolovi... Čini nam se da nam se pokazuje priroda naše svijesti koja uvijek mora na nečemu počivati. Čak i snovi, najidealnije iskopčavanje izvanjskih poruka, u biti je preokretanje naše snene savjesti (koju skoro uvijek doživljavamo kao sebe iz budnog stanja) po misaonim procesima nesvjesnoga. Zato i tako teško prepoznavamo u snovima nešto logično i razumljivo, što je inače tipično za našu budnu svijest.

No ostavimo snove za sada. Nas više zanima možemo li svijest pomaknuti iz moždanog misaonog procesa, ili je u njemu uhvaćena vječno, do smrti. Jer moždani elektromagnetski valovi su također samo materija, isto tako sve naše memorije utisnute u moždane stanice, da ne govorimo o porukama koje se odvijaju u našem živčanom sustavu. Radi se o životu, no i o mehanizmu koji se kviri, i ako se pokvari, zaustavi se. Elektromagnetski se valovi ugase, a elektricitet se u obliku naboja rasprši po najbližoj okolini... Može li se misaoni proces zaustaviti? I pri tome ne pasti u nesvijest?

Naravno da se može, i utvrđujem: prvo, da je to izuzetno teško, i drugo, da sam ja još uvijek u svojoj vlastitoj svijesti. Za zaustavljanje moždanog komentiranja, i time automatskog počivanja moje svijesti na njemu, potrebna mi je volja. Volja je nešto čudno, nešto što osjećam negdje u predjelu ispod srca, u području Plexus solaris. Naša svijest može počivati na volji i to je velika stvar. Utvrdimo naime da smo pomaknuli svoje poistovjećivanje s glave i pet osjetila u predio središta tijela. Mi smo cjelovito tijelo

koje počiva na *Volji*, mozak i osjetila su kao i drugi organi samo *oruđe (alat)*, koje možemo ili ne moramo upotrebljavati za djela, sebična ili nesebična.

No sve to nije tako lako kako bismo mogli pročitati u nekakvom okultističkom priručniku. Sve naše nesvjesno izmakne našoj kontroli: naša osjećanja, strahovi, skrivene želje, sva naša osobna, a izgleda i kolektivna krama psihičkog nesvjesnog. A to kao neki muškarac, kao naš tamni pol, u pravilu vraća udarac i teško nekome! Mračne sile mogu zdrobiti i uništiti drznika koji se usudio ići na put otkrivanja najdubljih mudrosti. Sve prirodne spoznaje koje su izvor i velikih svjetskih religija, pune su uputa za put k skrivenoj Svjetlosti, izgubljenoj zbog prevelike vezanosti čovjekove svijesti prema vani, u svijet. Pustinjaštvo, odricanje svijeta i sebičnih želja, zatim borbu s uništavajućim psihičkim silama te umiljavanje dobrim duhovima isprepliće sva, pa i današnja duhovna iskustva i traženja.

U svakom čovjeku postoji mogućnost da se pomoću vlastite volje uputi u svijet unutra, no bojim se da je malo pozvanih, a još manje odabranih. Odabrani su bili ili jesu osnivači velikih religija i vjerskih sekti, pa i umjetnici i filozofi. Nažalost, u svemu tome bilo je mnogo špekulacija ili prevare i o tome ne bih više raspravljao.

I na svom putu prema unutra, pa bio on itekako tajanstven i privlačan, vjerojatno nećemo naći istinsku Svjetlost, možda ćemo naći samo njen odsjaj i uhvatiti se na nekom stupnju traženja, a najčešće ćemo se preplašiti vlastitih skrivenih ponora. Čovjekov pad je naime tisuću i tisuću puta zapisan u našoj nutрини. On je kao tamna prijeteca masa koja nam prijeti uništenjem, opasna upravo zato jer je nevidljiva, zapredena u mreže bića nebića, o kojemu ne želim govoriti...

Vratimo se na početak Ivanova evanđelja, kad govori o svjetlosti: „(...) K svojim dođe i njegovi ga ne primiše. A onijima koji ga primiše podade moć da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime, koji su rođeni ne od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego – od Boga.“ Poslušajmo dalje što je o ovome rekla utjelovljena Riječ sama, Isus, kad je govorio s Nikodemom: „Zaista, zaista, kažem ti:

tko se ne rodi nanovo, odozgor, ne može vidjeti kraljevstva Božjega!“ Kaže mu Nikodem: „Kako se čovjek može roditi kad je star? Zar može po drugi put ući u utrobu majke svoje i roditi se?“ Odgovori Isus: „Zaista, zaista, kažem ti: ako se tko ne rodi iz vode i Duha, ne može ući u kraljevstvo Božje. Što je od tijela rođeno, tijelo je; i što je od Duha rođeno, Duh je. Ne čudi se što ti rekoh: ‘Treba da se rodite nanovo, odozgor’. Vjetar puše gdje hoće, čuješ mu šum, a ne znaš odakle dolazi i kamo ide. Tako je sa svakim koji je rođen od Duha“ (Iv 3,3–8).

Čovjek je konačno progнан u ovaj svijet materijalnosti, uhvaćen je prema van, manje nego prema unutra, ako se ne „rodi iz Boga, iz vode i Duha“.

U svakom čovjeku, rođenom iz želje i volje svojih roditelja kao biće od krvi i mesa, postoji mogućnost da se u *njemu samome* rodi voljom Božjom biće iz Duha, Novi čovjek, dijete Božje. Rodi se kao zametak, kao prva prastanica, zatim raste i raste, skriven u ljusci materijalnog tijela, skriven očima i najčešće i čovjeku samom. Nježan i krhak je taj embrio, potrebna mu je stalna duhovna njega i hrana. Kao što se još nerođeno dijete veseli rođenju u svijet dok ga nosi sretna majka, tako i ovo djetesce Božje treperi za našom ljubavi.

Isus nam je svojom Riječi i žrtvom probio put do ovog novorođenčeta, naše besmrtnu dušu, koja nas čeka već od začeca tijela. Tu besmrtnu dušu Bog je već u svim začecima kao dar položio stvorenom čovjeku, dolazi od njega, njegova je prilika, i nije od materije ovog svemira, nije ni naša duševnost; kojom se većinom neuspješno bave psihijatri ovog svijeta, koji dušu ne poznaju i stoga je ne priznaju. No duša jest, nije od ovog svijeta, pa ipak je ovdje, u nama samima, od rođenja tijela do njegove smrti s njim uklještena u nedjeljivu cjelinu, pišući sve što mislimo, radimo, nadamo se i ljubimo.

Tijelo je dakle samo ljuska koja se otvara kad dođe naše vrijeme. Novi čovjek prihvaća našu svijest koja većinu života u ovom svijetu prebiva privezana uz izvanjski svijet, uz nade i osjećaje i snove svoga vlastitog jedinstvenog prebivanja. Ali, samo smo zameci, prava Božja djeca

postajemo samo kad smo iz Duha. Tada ćemo moći ići kuda budemo htjeli, naš šum će čuti, ali neće znati odakle dolazimo i kuda idemo...

S rastom novog čovjeka u nama samima, naša svijest dolazi do potpuno drugačijeg načina spoznaje: ne izvana—iznutra, bijelo—crno, dobro—zlo, kao sebično ja koje počiva na starom tjelesnom doživljavanju svijeta, koje shvaća kao loše i zlo sve što mu škodi, a dobro sve što mu daje ugodu, sigurnost, mit. To i oslikava u svom odnosu prema bližnjemu i okolini.

Novi čovjek upoznaje svijet drugačije: trpljenje, bolest, oskudica i smrt samo su proces čišćenja, Gospodinov križ koji je svakome drugačije dan, a on ga kao njegov učenik prihvaća. Zato nisu zlo, a nisu ni dobro, jer ih ne želimo ni sebi ni drugima. Tijelo je samo odjeća. Stari se čovjek pita zašto ova materija, ovo tijelo i osjetila kojima razumijevamo okolinu, nisu takvi kakve bismo željeli, zašto materija nije potpuna, zašto je podvrgnuta zakonima gibanja, propadanja. Ta kad bi postojala samo ova materija, samo ovaj svemir koji poznajemo pomoću osjetila, onda bi zaista bilo tragično. Ali to što shvaćamo osjetilima, samo je sekundarno, posljedica i vrh Nepoznatog. Stvar je naše vlastite svijesti kako sve to shvaćamo. Svijet može-

mo shvaćati kao jedinu istinu, ili samo kao odsjaj nečega što sada možemo samo slutiti, u što vjerujemo i nadamo se. No čini se paradoksalno da je ovaj svijet i za rođenje Novog čovjeka i nas same silno i tragično značajan. Nije svejedno čuju li ljudi Božju riječ, vjeruju li joj, ili se oglašuju i predaju primamljivostima ovog svijeta, zanemarujući sve glasove savjesti i učenja o Božjim zakonima. Izgleda kao da se njihova svijest neće nikada moći pretočiti u njihove vlastite besmrtnne duše, koje kao Trnružice čekaju svoje spasenje. Gdje će biti njihova svijest kad umre njihovo tijelo uz koje su bili tako vezani, kad ugasnu njihova osjetila s kojima su bili tako priklješteni uz ovaj svijet? O tome ne želim razmišljati.

A u svijesti novog čovjeka nema više podjele na staro gore i dolje, na dobro i zlo prema sebičnim ljudskim mjerilima, ni na lijevo i desno. Samo Jedno postoji koje žari svjetlost na sve strane, te povezuje milijarde manjih jedinica koje žare istu svjetlost. Ta unutrašnja svjetlost koja je u svakom čovjeku, mora se ponovno roditi po Gospodinovoj žrtvi u svijesti Novog čovjeka, Božjeg djeteta, to je prava prilika Božja; nije Bog, ali je njegova prilika, po kojoj smo svi stvoreni.